

Texnik Yo'riqnomalarning Grammatik Uslubi Va Ularning Tarjimadagi Ahamiyati

Shomurodova Zebiniso Rajabovna

Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti, Navoi, Uzbekistan

Annotatsiya: Ushbu maqolada texnikaviy yo'riqnomalarning tarjimasining grammatik xususiyatlari va ahamiyati, texnikaviy yo'riqnomalarning maxsus termin bilan to'yinganligi va ulardan foydalanish ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: termin, terminologiya, texnik yo'riqnoma, ilmiylik, grammatik uslub, ahamiyat, tarjima.

Texnik yo'riqnomalarning tarjima uslubning xarakterli xususiyatlari uning axborot mazmuni, mantiqiyligi, sohaviy izchillik, asosiy texnikaviy ma'no va tafsilotlar o'rtasidagi aniq bog'liqlik, aniqlik va ob'ektivlikning ahamiyati, bu xususiyatlardan kelib chiqadigan aniqlik va tushunarlikdir. Muayyan sohaga mansub individual yo'riqnomalar ko'p yoki kamroq darajada bu xususiyatlarga ega bo'lishi mumkin. Biroq, bunday yo'riqnomalar barchasi ushbu soha muloqotining sohaviy ehtiyojlarini qondirishga yordam beradigan lingvistik vositalardan foydalanishni ochib beradi.

Tarjima uslubini yo'riqnomalar uchun qo'llash doirasi juda keng bo'lib, texnikaviy tilga kuchli va rang-barang ta'sir ko'rsatadigan uslublardan biridir. Ilmiy-texnik tarjima juda ko'p sonli terminlarni umumiy foydalanishga kiritmoqdadir. Agar ilgari izohli lug'atlar badiiy adabiyot va publitsistika tili asosida tuzilgan bo'lsada, dunyoning rivojlangan tillarida tavsiflash ilmiy uslub va uning hayotdagi rolini hisobga olmasdan mumkin emas.

Texnik adabiyotlarning lug'ati ko'p sonli texnik terminlar, texnik tushunchalarni bildiruvchi so'zlar yoki iboralardan foydalanish bilan tavsiflanadi. Ko'p so'zlarning ko'p ma'noliligi tufayli kundalik tildagi terminlar va so'zlar o'rtasida aniq chegara qo'yib bo'lmaydi. Masalan, "tok", "harorat", "havo" kabi mashhur tushunchalar va tez-tez ishlatib turadigan "atom", "plastik" so'zlari kundalik hayotdagi termin emas, bu erda texnik printsip ikkinchi darajali rol o'ynaydi. Boshqa tomondan, "suv", "yer", "olov", "suyuqlik", "loy", "kumush", "bosim" kabi oddiy so'zlar asosiy semantik jihatdan texnik mazmundagi termindir.

Bizda texnik termin yordamida texnik yo'riqnomalarning tarjima qilish g'oyasining eng aniq, konsentrlangan va iqtisodiy ta'rifini mavjudligini aniqladik. Masalan, "bosim" termin "yuza birligiga to'g'ri keladigan kuch".

Termin - fanning predmeti, hodisasi yoki tushunchasini to'g'ri va aniq nomlaydigan va uning mazmunini ochib beruvchi so'z yoki iboradir. Sohaviy terminlar ilmiy asoslangan ta'rifga asoslanadi.

Deyarli ma'lum bir tarjima uslub doirasida ishlatiladigan terminlar, shuningdek, umumiy so'zlarning maxsus ma'nolari terminlar sifatida ishlatilishi mumkin. Terminlar real ob'ektlar va hodisalarning aniq va aniq ko'rsatilishini ta'minlashi va uzatilayotgan ma'lumotni mutaxassislar tomonidan bir ma'noli tushunishni o'rnatishi kerak. Shuning uchun bu turdagi so'zlarga alohida talablar qo'yiladi.

Avvalo, yo'riqnomadagi termin aniq bo'lishi, qat'iy belgilangan ma'noga ega bo'lishi kerak, bu termin tomonidan belgilangan tushunchaning ma'lum fan yoki texnologiya sohasi tushunchalari tizimidagi o'rnini belgilaydigan mantiqiy ta'rif orqali ochilishi mumkin.

Ingliz tilining murakkab evolyutsiyasi tufayli unda sinonimiya, shu jumladan leksik ham keng rivojlangan: bir xil tushuncha turli xil so'zlar bilan ifodalanishi mumkin, asosan anglo-sakson tilidan kelib chiqishidadir. Texnik yo'riqnomalarda asosan sohaviy terminologiya qo'llaniladi. Bu individual jarayonlarni aniqroq farqlash, shuningdek, texnik yo'riqnomalar tiliga o'ziga xos lingvistik rang berish uchun zarurdir. Qolaversa, lotin va yunon tillaridan kelib chiqqan ko'p sonli terminlarning bunday so'zlar bilan qo'shib ketishi texnik yo'riqnoma tilini o'zining lug'aviy tarkibi jihatidan bir hil holga keltiradi.

Umumiy adabiy tildagi so'zlarning hamda texnik terminlarning bunday ko'p ma'noliligi lingvistik obrazli vositalarning boyligidan qo'llanilishi dalolat beruvchi omil hisoblanadi.

Leksik noaniqlik nutqning moslashuvchanligi va jonliligini beradi va fikrning eng nozik tuslarini ifodalashga imkon beradi.

Texnik tilda vaziyat boshqacha; unda turli talqinlar imkoniyatiga yo'l qo'ymaslik, fikrni ifodalashda o'ta aniqlik asosiy talab hisoblanadi.

Shuning uchun terminga qo'yiladigan asosiy talab - bu aniqlik, faqat bitta belgilangan ma'noning bir marta va umuman mavjudligi.

Darhaqiqat, barcha shartlar, hatto bitta mutaxassislik doirasida ham ushbu talabni qondirmaydi.

Bu holat, albatta, texnik yo'riqnomani to'g'ri tushunish uchun ma'lum bir qiyinchilik tug'diradi va tarjimon ishini murakkablashtiradi.

Shu sababli, chet tillaridan o'zlashtirilgan yoki fan-texnika taraqqiyoti va yangi tushunchalar paydo bo'lishi munosabati bilan olimlar tomonidan, asosan, lotin va yunon tillari asosida sun'iy ravishda yaratilgan sohaviy terminlar tashkil etadi.

Ushbu terminlar so'nggi kashfiyotlarning kundalik hayot bilan chambarchas bog'liqligi tufayli tezda tushunarli bo'ldi. Shunga qaramay, shuni ta'kidlash kerakki, texnik terminlarning asosiy qismi umumiy adabiy tildan tashqarida qolmoqda va faqat ushbu bilim sohasidagi mutaxassis uchun tushunarlidir.

Ingliz ilmiy-texnik sohaviy terminlar shakllantirishning asosiy usullari sintaktik, semantik va morfologik, shuningdek, boshqa tillardan va sanoat terminologiyalaridan o'zlashtirishdir.

Bu termin qat'iy mantiqiy tizimning bir qismi bo'lishi kerak. Terminlarning ma'nolari va ularning ta'riflari mantiqiy tasniflash qoidalariga bo'ysunishi, ob'ektlar va tushunchalarni aniq ajratib ko'rsatishi, noaniqlik yoki nomuvofiqlikdan qochishi kerak. Va nihoyat, bu termin mutaxassisning e'tiborini chalg'itadigan va sub'ektivlik elementini kiritadigan har qanday yon ma'nolardan xoli bo'lgan sof ob'ektiv nom bo'lishi kerak. Shu munosabat bilan, agar bu atama hissiy, metafora yoki biron bir assotsiatsiyaga ega bo'lsa, "kontrendikativ" hisoblanadi.

Texnikaviy termin ma'nosining kontekstga bog'liqligi, unda ko'p ma'nolilik mavjud bo'lgandagina, ya'ni ma'lum bilim sohasida atamaga bir nechta ma'no berilgan bo'lsagina yuzaga keladi.

Shunday qilib, texnikaviy yo'riqnomalarning tarjimadagi grammatik ahamiyatini o'rganishni yakunlar ekanmiz, shuni ta'kidlaymizki, bu xususiyatlar orasida ilmiy-texnikaviy yoriqnomalarning maxsus termin bilan to'yinganligi birinchi o'rinni egallaydi. Ilmiy-texnik yo'riqnomalar terminologik lug'atning ulushi 47% dan oshmaydi, lug'atning asosiy qismini esa umumiy ilmiy, umumiy texnik va ko'p ishlatiladigan so'zlar tashkil qiladi.

Texnikaviy yo'riqnomalarda terminlardan tashqari umumiy ilmiy (umumiy texnik) va tez-tez ishlatiladigan so'zlar, neytral lug'at tarkibidagi so'zlar mavjud bo'lib, bu ingliz va o'zbek ilmiy-texnik lug'atlarining murakkab tuzilishini ko'rsatadi, bu esa ushbu turdagi so'zlarni tarjima qilishdagi yo'riqnomalarning qiyinchiliklarni belgilaydi.

ADABIYOTLAR

1. Р.Шомуродова, Х. У. Сайдуллаева «Некоторые особенности научно- технического перевода» Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. Москва 2019 (78-83)
2. З.Р.Шомуродова «Основное содержание перевода научной и технической литературы» Вопросы науки и образования Москва 2020/11
3. Z.R. Shomurodova «Teaching English for specific purpose to improve students` level» Xorazm Mamun Akademiyasi axborotnomasi Khiva 2020/7
4. Татаринов В. А. Методология научного перевода. – М.: Московский Лицей, 2007. – 526 с.
5. Ци Ванчжи. Термины в языке газеты: автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М., 2006. – 20 с.
6. Ashirmatova Manzura Djumanbaevna. (2022). New Pedagogical Technologies in Teaching the Russian Language. *Eurasian Research Bulletin*, 14, 169–170. Retrieved from <https://geniusjournals.org/index.php/erb/article/view/2637>
7. Ashirmatova Manzura Jumanbaevna. (2022). ACTIVITY AND COMMUNICATION ASPECTS OF RUSSIANSPEAKING COMPETENCE OF A FUTURE SPECIALIST IN AGRARIAN UNIVERSITY. *European Journal of Humanities and Educational Advancements*, 3(2), 3-4. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/ejhea/article/view/1802>
8. Rakhmatjonovna K. T. The Importance of Using Methods in the Teaching of German Language //European Journal of Humanities and Educational Advancements. – 2021. – Т. 2. – №. 2. – С. 27-29.
9. Mirolimovich X. M. BEGRIFFE DER SELEKTION UND SAMENZUCHT IN DER DEUTSCHEN SPRACHE //European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2023. – Т. 3. – №. 04. – С. 132-136.
10. Kamilova Durdona Kozimdjanovna. (2023). TADBIRKORLIK SOHASI ATAMALARINING TILLARDAGI MOHIYATI. *The Role of Exact Sciences in the Era of Modern Development*, 1(5), 1–3. Retrieved from <https://uzresearchers.com/index.php/RESMD/article/view/1021>